

Foto: Marco Hoffman

Nieuwe cultivars Caryopteris verdringen de oude

Caryopteris is vooral als visueel aantrekkelijke potplant populair geworden. Het sortiment is in de afgelopen jaren meer dan verdubbeld, maar het was niet altijd duidelijk of nieuwe cultivars een verbetering vormden van het bestaande sortiment. Nu is dat wel het geval.

Het sortiment *Caryopteris* is klein maar dynamisch. Vooral *C. incana* en *C. x clandonensis* worden veel gekweekt. Tot voor kort maakten bekende cultivars, zoals 'Heavenly Blue', 'Kew Blue' en 'Arthur Simmonds', de dienst uit in het handelssortiment. Vooral bij de twee laatste cultivars is er veel verwarring over de soortechtheid.

PPO Bomen onderwierp het sortiment daarom aan een onderzoek. In combinatie met het onderzoek is ook een sterrenkeuring uitgevoerd, dit in samenwerking met de Koninklijke Vereniging voor Boskoopse Culturen (KVBC). In totaal zijn ruim 20 verschillende *Caryopteris* verzameld, en aangeplant op het PPO-proefveld in Boskoop. Verder zijn planten uit verschillende botanische tuinen en van

Nederlandse kwekerijen bekeken. Ook is de Engelse collectie *Caryopteris* bij Peter Catt, van Liss Forest Nursery, in Hampshire bezocht. Het volledige onderzoeksverslag is te lezen in *Dendroflora* 43 (2006).

Nederlandse namen

Caryopteris is een klein geslacht van circa 16 soorten, die voorkomen in Centraal- en Oost-Azië, vooral in China. Tot voor kort werd altijd aangenomen dat *Caryopteris* tot de *Verbenaceae* behoorde, maar uit DNA-onderzoek bleek dat het geslacht juist verwant is aan *Ajuga* en bij de *Lamiaceae* (lipbloemfamilie) hoort.

Nederlandse namen voor *Caryopteris* zijn niet erg ingeburgerd. Het meest

gebruikt wordt de naam blauwbaard (naar het Engelse *blue beard*), maar ook baardbloem (naar het Duitse *Bartblume*) en blauwe spirea (naar het Franse *Spirée bleue*) worden wel eens gebruikt. De naam *Caryopteris* is ontleend aan de iets gevleugelde nootjes (eenzadige vruchtjes): *caryon* is Latijn voor 'noot' en *pteris* betekent 'vleugel'.

Caryopteris groeit het liefst in de volle zon, op een niet te voedzame en te natte grond. Te veel schaduw geeft lange, slappe planten met weinig bloemen. Te veel nattigheid (vooral in de winter) geeft een slechte groei en veel uitval. De plant wordt vooral toegepast in gemengde- of vasteplantenborders, of als fijne vakbeplanting. Ook voor gebruik als potplant op balkon of terras leent *Caryopteris* zich uitstekend, behalve *C. divaricata*.

Caryopteris wordt druk bezocht door bijen, hommels en vlinders, voor hen is de plant als nectar- en pollenbron een lekkernij in de nazomer en herfst. Verder wordt *Caryopteris* ook wel eens als snijbloem gebruikt. Het vaasleven kan daarbij zeker tien dagen bedragen.

De plant bloeit op eenjarig hout. Snoeien kan het best na de winter; hierbij wordt aanbevolen om de plant geheel of in ieder geval grotendeels terug te snoeien. Hierdoor blijven een mooie plantvorm en rijke

bloei behouden. Tevens knip je dan de lelijke invriezingen weg die meestal na de Nederlandse winter ontstaan.

Verschil in winterhardheid

In Nederland is *Caryopteris*, op wat kleine tot grote invriezing na, vrij goed winterhard. Wel zitten er wat verschillen in winterhardheid tussen de soorten en cultivars. Zo is de soortechte *C. x clandonensis* 'Kew Blue' minder winterhard dan de meeste andere cultivars. Bij uitval in de winter speelt overigens vaak ook gevoeligheid voor nattigheid een rol. In koudere streken (hardheidszone 5 en 6) vriest de plant bovengronds helemaal kapot en loopt hij in het voorjaar vanaf de basis weer uit zoals een vaste plant.

Voor de soorten geldt dat *C. mongholica* beter kouderesistent is, maar meer gevoelig voor nattigheid, terwijl dit bij *C. incana* net andersom is. *C. x clandonensis* zit daar ergens tussenin. In ons klimaat is er, ondanks de vrij goede winterhardheid op papier, in de praktijk nogal eens uitval van *Caryopteris*. Soms voorspelbaar en/of verklaarbaar, bijvoorbeeld bij erg strenge winters of op natte bodems, of bij extra gevoelige cultivars zoals 'Kew Blue'. Soms is de uitval ook onverklaarbaar, waardoor het lastig is om een *Cary-*

In Nederland bekende soorten van *Caryopteris*

C. x clandonensis: deze soorthybride van *C. incana* en *C. mongholica* is ontstaan rond 1930. De destijds geselecteerde kloon is nu bekend als 'Arthur Simmonds'. Deze naam werd later gegeven ter onderscheid van andere klonen van *C. x clandonensis*, die daarna in omloop kwamen. Inmiddels zijn er vele benaamde en onbenamde cultivars/klonen van deze soorthybride in omloop. Hierbij zijn soms ook weer terugkruisingen gemaakt met *C. incana*. In principe kunnen ook deze als *C. x clandonensis* worden benaamd, hoewel het verschil met *C. incana* bij sommigen erg klein en onduidelijk is. Sommige klonen hebben steriele, niet-ontwikkelde meeldraden.

C. divaricata: deze vasteplantensoort wijkt behoorlijk af van de veel bekendere en meer heestervormige soorten *C. incana* en *C. x clandonensis*. Naast het vasteplanten-

en de veel lossere en grotere bloeiwijze. Verder zijn de bladeren groter en hebben ze bovendien een sterke, onaangename geur; dit in tegenstelling tot de aromatisch geurende bladeren van de andere soorten. In een recente taxonomische publicatie wordt *C. divaricata* ondergebracht in een apart geslacht: *Tripora*.
C. incana: in cultuur is deze veruit de bekendste *Caryopteris*-soort. Zeer typerend zijn de sterk aromatische, regelmatig en vrij grof getande bladeren. Zo ook de gewoonlijk paarsblauwe bloemen die in vrij dichte, gesteelde bij-schermen staan en waarvan de onderste kroonlob groot en gefranjerd is. Ten opzichte van *C. mongholica* groeit *C. incana* veel beter in het Nederlandse klimaat, vooral qua vochttolerantie. Deze soort werd in 1844 voor het eerst in Europa geïntroduceerd door Robert Fortune, die planten uit het wild had verzameld in China in de buurt van Guangzhou (vroeger Kanton).

opteris-collectie goed in stand te houden. In buitenlandse collecties, bijvoorbeeld in Engeland, is dezelfde ervaring opgedaan.

De cultivars worden vooral vermeerderd door middel van zomerstekken. Hierbij kunnen het best de halfverhoute stekken worden gebruikt. Van vollegrondspanten zijn deze in augustus tot begin september goed; van kasplanten wat vroeger. Tus-senstek heeft de voorkeur, omdat de jonge planten dan goed vertakken. Oogstek is ook mogelijk, maar het plantgoed is dan vaak iets lichter.

Bloeitijd beïnvloeden

Het opkweken tot een leverbare plant duurt in principe één jaar, soms, indien groter materiaal gewenst is, twee jaar. Jong materiaal moet vorstvrij overwinteren. Vooral de teelt van visueel aantrekkelijke potplant is de laatste jaren in trek. Hierbij is de bloeitijd te beïnvloeden door met kunstlicht en/of verduistering de dag-lengte te verlengen of te verkorten. Wanneer de planten een kortedagbehandeling (verduistering) krijgen, gaan ze eerder bloeien. Na een langedagbehandeling met bijbelichting bloeien de planten later.

De soorten kunnen trouwens ook in de herfst worden gezaaid. Dit wordt vooral gedaan voor veredelingsdoeleinden. Na

zaaien, komen de cultivars van *Caryopteris* niet soortrecht terug.

In Nederland zijn de meeste planten die onder 'Kew Blue' worden aangeboden, niet soortrecht. Dit komt onder andere doordat de echte 'Kew Blue' een vrij zwakke plant is, die onder de Nederlandse klimaatomstandigheden vaak uitvalt. In de sortimentsproef waren drie verschillende klo-

nen van 'Kew Blue' aanwezig, die geen van allen soortrecht waren. Daarom heeft 'Kew Blue' geen sterrenbeoordeling gekregen. In de moederplantentuin van Naktuinbouw staat wel soortrecht materiaal. 'Kew Blue' is inmiddels overtroffen door andere cultivars, met name door 'First Choice'. Deze cultivar is namelijk sterker en beter winterhard.

Marco Hoffman Hoffman is onderzoeker bij PPO Bomen in Lisse, (0252) 46 21 66/
marco.hoffman@wur.nl.

Het onderzoek is gefinancierd door het Productschap Tuinbouw.

De beste cultivars

C. x clandonensis 'First Choice'

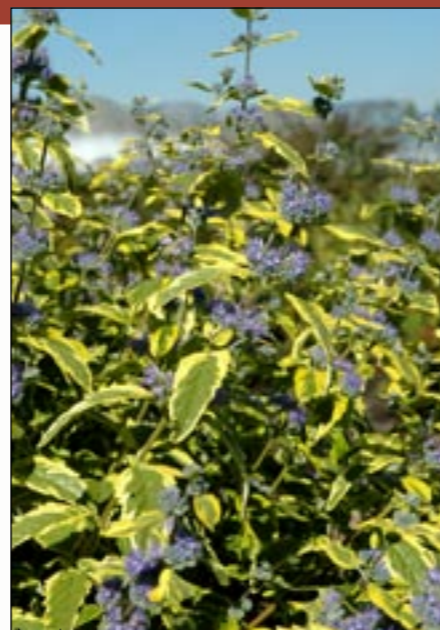
Typerend voor deze nieuwe cultivar zijn de (vrij) donkerpaarsblauwe bloemen, de zeer rijke bloei in dichte pluimvormige bloeiwijzen, de vroege bloei en de vrij kleine bladeren. Ten opzichte van 'Kew Blue' zijn de bladeren onregelmatiger getand en iets lichter en zijn de bloemen heel wat donkerder. Ten opzichte van 'Ferndown' zijn de bloemen iets groter en is de bloei vroeger.

Dit is de meest waardevolle aanwinst van het afgelopen decennium. Het is een absolute verbetering van de oudere donkerpaarsblauw-bloeiende cultivars 'Kew Blue' en 'Ferndown'. De belangrijkste redenen zijn de nog rijkere bloei en vooral ook de sterkere groei. Ten opzichte van 'Inoveris' (Grand Bleu) is de groei minder compact en minder stijf opgaand en zijn de bloemen iets donkerder. Door de keuringscommissie als enige cultivar gewaardeerd met drie sterren en daarmee momenteel in Nederland de beste van het sortiment. De cultivar is geïntroduceerd door Peter Catt van Liss Forest Nursery in Engeland. Het is een nakomeling van *C. x clandonensis* 'Ferndown'. De cultivar is niet beschermd, wat soms wel wordt gepretendeerd.

C. x clandonensis 'Heavenly Blue'

Dit is momenteel de meest gekweekte cultivar in Nederland. En niet onterecht: het is een relatief sterke cultivar met een rijke bloei. Met een waardering van twee sterren behoort de cultivar samen met 'Inoveris' tot de beste twee paarsblauwe cultivars. Qua bloemkleur en grootte een gemiddelde *C. x clandonensis*. Hiermee heeft de cultivar veel weg van 'Arthur Simmonds', echter de bloei is iets later en de bladeren zijn iets kleiner. Bovendien overleeft 'Heavenly Blue' de Nederlandse winters beter. De cultivar is geïntroduceerd rond 1993 door de heer Grullemans van Wayside Gardens in de Verenigde Staten.

C. x clandonensis 'Summer Sorbet'

Deze cultivar is onmiskenbaar vanwege het geelbonte blad. Daarnaast is het een sterke groeier, waarvan het blad relatief vrij sterk getand is. Vooral vanwege het blad en de sterke en gezonde groei is het een van de beste aanwinsten van de afgelopen jaren. In 2003 won deze cultivar een bronzen medaille op Plantarium. Soms komt groene terugslag voor; dit moet uiteraard verwijderd worden. De plant wordt soms ook wel aangeduid met de werknaam 'Dyraisey', waarbij het lijkt alsof 'Summer Sorbet' de merknaam is. Dit is echter zeker niet het geval, omdat de plant bij het Europese kwekersrechtbureau als 'Summer Sorbet' geregistreerd staat. 'Dyraisey' is dus een overbodige naam. De plant is kwekersrechtelijk beschermd in Europa. Geïntroduceerd rond 2002 door West End Nurseries in Engeland.

C. x clandonensis 'Inoveris' (Grand Bleu)

Een uitstekende Franse nieuwigheid. Vooral opvallend vanwege de kleine, compacte en vrij stijf opgaande groeiwijze en de vrij kleine bloemen. Deze zijn iets donkerder dan die van bijvoorbeeld 'Heavenly Blue'. Bovendien zijn de bladeren donkergroen, zonder grijstint, zoals deze wel voorkomt bij veel andere cultivars van *C. x clandonensis*. De plant valt niet gauw open. Wel zijn de takken vrij breekbaar; bij transport of bij harde wind kan dit soms schade geven. De bloemkleur komt vrijwel overeen met die van 'Heavenly Blue', hoewel 'Inoveris' iets donkerder is. Vooral vanwege de groeiwijze is de cultivar goed te onderscheiden van de andere cultivars. Onder andere vanwege deze groeiwijze is het een perfecte potplant. In 2000 won deze cultivar een bronzen medaille op Plantarium en in 2002 werd de plant bekroond met een Getuigschrift van Verdienste. De cultivar is ontstaan als een mutant uit 'Heavenly Blue' door bestraling (behandeling van in-vitromateriaal met gammastralen). De plant is kwekersrechtelijk beschermd in Europa. Geïntroduceerd rond 1997 door het Franse onderzoeksinstituut INRA.

Tabel. Overzicht van het beoordeelde sortiment.

Waardering*	Naam	Hoogte (m)	Bladkleur	Bloemkleur	Bloeitijd
<i>C. x clandonensis</i>					
o	'Arthur Simmonds'	0,8	(grijs)groen	paarsblauw	vroeg
o	'Ferndown'	0,8	(grijs)groen	(donker)paarsblauw	middenvroeg
***	'First Choice'	0,9	groen	donkerpaarsblauw	vroeg
**	'Heavenly Blue'	0,8	(grijs)groen	paarsblauw	middenvroeg
**	'Inoveris' (Grand Bleu)	0,7	donkergroen	paarsblauw	laat
n.b.	'Kew Blue'	0,8	(donker)groen	(donker)paarsblauw	middenvroeg
o	'Pershore'	0,7	(donker/grijs)groen	paarsblauw	middenvroeg
**	'Summer Sorbet'	1,2	geelbont	(licht)paarsblauw	laat
o	'Thetis' (Steinthe)	0,8	(donker/grijs)groen	paarsblauw	vroeg
o	'Worcester Gold'	0,8	groengeel	paarsblauw	laat
	<i>C. divaricata</i>	1,5	groen	paarsblauw	zeer vroeg
<i>C. incana</i>					
o	'Autumn Pink'	1,0	groen	paarsroze	laat
*	'Blue Cascade'	1,0	(donker)groen	paarsblauw	laat
*	'Jason' (Sunshine Blue)	0,6	groengeel	paarsblauw	laat

*Waardering: *** is uitstekend; ** is zeer goed; * is goed; 's' is voor speciale doeleinden, en 'o' betekent dat de cultivar kan vervallen. 'N.b.' is niet beoordeeld.

C. incana 'Blue Cascade'

Het meest opvallend aan deze Engelse cultivar is de overhangende groeiwijze. De plant is behoorlijk veel breder dan hoog. Het blad is conform dat van *C. incana*: relatief breed en regelmatig grof getand. Door de bijzondere groeiwijze en het feit dat deze cultivar het in Nederland goed uithoudt, gaf de keuringscommissie één ster als waardering. De cultivar is jarenlang in omloop geweest onder de voorlopige en ongeldige naam *C. incana* 'Weeping Form'. In Engeland is de geldige naam *C. incana* 'Blue Cascade' gegeven.

C. incana 'Jason' (Sunshine Blue)

Deze cultivar is te herkennen aan zijn blad: geel, relatief breed en klein. Hiermee is geen verwarring mogelijk met andere cultivars. 'Worcester Gold', de enige andere geelbladige cultivar heeft veel groter en relatief smaller blad. De keuringscommissie waardeerde de vrij egale, gele bladkleur en heeft 'Jason' met één ster beoordeeld. De plant is geïntroduceerd door Peter Champion in Engeland. De plant is kwekersrechtelijk beschermd in Europa.